

กระบวนทัศน์นิเวศวิทยา:

ความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรป่าอย่างยั่งยืนของชุมชนไทย*

Ecological Paradigm: Cooperation in Sustainable Forest

Resource Management of Thai Community

พระครูใบฎีกาธีรยุทธ จนทุปโม (ภูโคกหวาย)

Phrakhrubaideeka Teerayut Cantupamo (Phukhokwai)

บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's Email: mcuraiking@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบกระบวนทัศน์นิเวศวิทยาความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรป่าอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีตำบลหนองโรง อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี การวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลและทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วย การวิเคราะห์เอกสาร ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ด้วยการใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และสรุปผลตามแบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบกระบวนทัศน์นิเวศวิทยาในเรื่องความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรป่าอย่างยั่งยืนของบ้านห้วยสะพานสามัคคี ตำบลหนองโรง อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี มีลักษณะสำคัญ 4 ด้านคือ 1. ด้านการบริหารจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี ตำบลหนองโรง อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ต้องได้รับความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรป่า ของ ผู้นำชุมชน วัด โรงเรียน เยาวชน และชาวบ้าน 2. ด้านเศรษฐกิจ ประชาชนใช้ชีวิตตามวิถีชุมชนมีการพึ่งพาธรรมชาติ โดยรวมกลุ่มทำผลิตภัณฑ์จำหน่ายแก่ประชาชนทั่วไปทำให้ไม่ไปตัดไม้ทำลายป่า เพื่อสร้างป่าสมบูรณ์ในการอนุรักษ์ป่าชุมชนให้ยั่งยืนแก่ชุมชน 3. ด้านสังคม การจัดการป่าชุมชนเป็นมิติที่มีการดำเนินงานที่ต้องปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลาไม่มีสูตรสำเร็จหรือรูปแบบในการจัดการที่ตายตัว แต่สิ่งหนึ่งที่สามารถชี้วัดความสำเร็จของการจัดการ คือการส่งมอบภารกิจในการจัดการป่าจากคนรุ่นบุกเบิกสู่คนรุ่นใหม่ 4. ด้านสิ่งแวดล้อม ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการใช้ประโยชน์โดยนำภูมิปัญญาและองค์ความรู้มาใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี การใช้ประโยชน์ด้านการเป็นแหล่งอาหาร

คำสำคัญ: กระบวนทัศน์นิเวศวิทยา; การจัดการทรัพยากรป่าอย่างยั่งยืน; ชุมชนไทย

* Received February 10, 2021; Revised February 16, 2021; Accepted February 20, 2021

Abstract

The research article aimed at proposing a model of ecological paradigm on the cooperation in sustainable forest resource management of Ban Huay Saphan Samakkhi Community, Nong Rong Subdistrict, Phanom Thuan District, Kanchanaburi Province. The study applied mix-methods research method by which the researcher collected and analyzed the acquire date. The quantitative data were analyzed by using the following percentage, frequency, mean, and standard deviation (S.D.). While the qualitative data were analyzed by means of content analysis and summarized the results according to the interview and focus group discussion.

The results of the research are found that there are 4 aspects to a model of ecological paradigm on the cooperation in sustainable forest resource management of Ban Huay Saphan Samakkhi Community, Nong Rong Subdistrict, Phanom Thuan District, Kanchanaburi Province: 1) The sustainable forest management of Ban Huay Saphan Samakkhi Community must receive cooperation on forest resource management from community leaders, temples, schools, youth, and villagers; 2) On economic in which people live their lives according to the community way by relying on nature. A gathering of villagers to produce products distributing to the general public leading to the prevention of deforestation, resulting in a healthy forest and the sustainable conservation of community forest; 3) On society in which the operation of community forest management must be changed constantly as there is no fixed formula or management model, but one indicator to measure the success of management is the transmission of the mission on forest management from pioneer to the new generation; and 4) On environment in which the community has knowledge and understanding on the use to wisdom folk and body of knowledge to conserve the forest resource and forest of Ban Huay Saphan Samakkhi community which can be utilized in terms of food resources.

Keywords: Ecological Paradigm; Sustainable Forest Resource Management; Thai Community

บทนำ

ตั้งแต่มนุษย์เริ่มเกิดมาในโลก มนุษย์ได้พยายามปรับตัวและต่อสู้ดิ้นรนเพื่อการอยู่รอด ในสมัยแรกเริ่มเชื่อกันว่ามนุษย์อาศัยอยู่ตามถ้ำในป่าเขาลำเนาไพร ได้ใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติอย่างแท้จริง มีการล่าสัตว์และเก็บผลหมากรากไม้เป็นอาหาร ต่อมามนุษย์เริ่มรู้จักการเลี้ยงสัตว์และการเพาะปลูกที่ทันสมัยเรียกว่าการเกษตรเมื่อมนุษย์มีจำนวนทวีมากขึ้นและมีการอพยพถิ่นฐานจากที่แห่งหนึ่งไปยังที่อีกแห่งหนึ่ง (Ministry of Environment and Forest, Government of India, 2011) ทำให้เกิดการพัฒนาวีธีการและรูปแบบของ

การเกษตรแตกต่างกันไปในแต่ละชนเผ่า สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติถึงถูกเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการของสังคมมนุษย์ (Ruangpanich, 1990) ได้ส่งผลให้เกิดปฏิภานขึ้นในสังคมมนุษย์ที่แตกต่างกัน ในทางหนึ่งได้ก่อให้เกิดความรู้สึกว่ามนุษย์นั้นมีพลังกำลังเหนือสัตว์อื่นและสามารถที่จะเอาชนะธรรมชาติได้ด้วยเทคโนโลยีที่คิดค้นขึ้น (Pyo, 2020) แต่ในอีกทางหนึ่งได้ก่อให้เกิดความกลัวขยายเป็นวงกว้างว่ามนุษย์ได้ทำลาย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแต่ละชนิดมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน (Snongtaweeporn, Siribensanont, Kongsong, and Channuwong, 2020) โดยเป็นปัจจัยเกื้อหนุนต่อการดำรงชีวิตป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญอย่างหนึ่งเป็นแหล่งเกิดปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิตคือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งผลิตไม้ที่มีมูลค่ามหาศาลในทางเศรษฐกิจ (Chaiphan, 1999) เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติสำหรับผู้ที่ต้องการความสงบสุขกับการอยู่กับธรรมชาติ (Peuchthonglang, Kanjina, and Peuchthonglang, 2020)

ในขณะที่ประเทศได้พัฒนาจนมีความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุไปเป็นอันมาก ทรัพยากรป่าไม้ซึ่งเป็นทรัพยากรหลักของประเทศก็หมดไปอย่างรวดเร็ว มีผลกระทบอย่างสำคัญต่อทรัพยากรน้ำและคุณภาพของดิน มีผลที่สำคัญต่อการผลิตการเกษตรของประเทศ รวมทั้งผลที่จะเกิดแก่การผลิตสินค้าอุตสาหกรรมด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่เกิดจากการขาดแคลนแหล่งพลังงานที่มีปัญหามลภาวะน้อยที่สุด และปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำเพื่อการอุตสาหกรรม ขณะเดียวกันคุณภาพของอากาศในเมืองใหญ่ ดังเช่นในกรณีของกรุงเทพมหานคร ก็เลวลงอย่างเห็นได้ชัดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรที่สำคัญ คือ ป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ตลอดจนสภาพแวดล้อม ได้ชี้ให้เห็นถึงลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งก็คือรัฐบาลที่ผ่านมารวบอำนาจการตัดสินใจและการปฏิบัติงานทุกชนิดไว้ที่ส่วนกลาง (Dabjan, 2020) อันมีผลทำให้ขีดความสามารถในการบริหารและจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนสถานะแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศทำได้อย่างมีขอบเขตจำกัด (Panthasen, 1996)

ป่าไม้ของประเทศไทย ในแต่ละปีที่มีอัตราส่วนลดลงอย่างมากในช่วงปีพ.ศ. 2525 – 2541 จากข้อมูล ปี พ.ศ. 2516 ที่มีพื้นที่ป่าไม้ 221,707 ตร.กม. ปี พ.ศ. 2525 มี พื้นที่ป่าไม้ 156,600 ตร.กม. ปีพ.ศ. 2541 มีพื้นที่ลดลง เหลือเพียง 129,722 ตร.กม. ปี2551 มีพื้นที่ป่าไม้171, 585.65 ตร.กม. ปี2556 มีพื้นที่ป่าไม้ 163,391.26 ตร. กม. ปี 2557 มีพื้นที่ป่าไม้163,656.64 ตร.กม. และปี 2559 มีพื้นที่ป่าไม้163,479.63 ตร.กม.จากปัญหาดังกล่าว แนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยเริ่มกำหนดทิศทางการพัฒนาอย่างชัดเจน ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ได้เริ่มแนวคิด “การพัฒนาที่ยั่งยืน” จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับ ที่12 (พ.ศ. 2560-2564) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาประเทศไปสู่สังคมที่มีความสุขอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีด้วยเหตุนี้แนว ทางการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนจึงเกิดขึ้น ป่า ชุมชนเป็นการจัดการทรัพยากรป่าอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยที่นำเอา ความ ต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าของประชาชน การจัดการทรัพยากรป่าอย่างยั่งยืนและให้ประชาชนผู้ได้รับประโยชน์จากป่า เป็นผู้กำหนดแผนการและควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ เพื่อผลประโยชน์ ต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอตามความต้องการของชุมชน เป็นการจัดการเพื่อรักษาไว้ซึ่งระบบนิเวศวิทยาความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรป่าอย่างยั่งยืนของชุมชนไทย (Worrakawin,

Wongmontha, Na Thalang, and Rattanapongtara, 2020) การทำลายพื้นที่ป่าไม้ส่วนใหญ่เกิดจากน้ำมือมนุษย์และอาจจะเกิดจากธรรมชาติบ้างแต่ก็เป็นส่วนน้อย ฉะนั้นวิธีแก้ไขที่ถูกต้องก็คือ พยายามรักษาของเดิมไว้ และเสริมสร้างป่าใหม่ขึ้นมาให้ได้เนื้อที่ครบถ้วนตามเป้าหมายที่วางไว้ด้วยการแบ่งเป็นส่วนสดให้ชัดเจนว่าส่วนใดจะให้ทำหน้าที่เป็นป่าอนุรักษ์หรือป่าป้องกัน ส่วนใดจะให้ทำหน้าที่เป็นป่าอนุรักษ์หรือป่าป้องกัน ส่วนใดจะให้ทำเป็นป่าเพื่อผลผลิตหรือป่าเศรษฐกิจเพราะแต่ละส่วนของป่าแต่ละประเภทจะให้ประโยชน์แก่ประเทศชาติไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน เช่น ป่าอนุรักษ์จะเน้นเฉพาะประโยชน์ในด้านอนุรักษ์แต่ก็จะด้วยประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจบ้างหรือในป่าเศรษฐกิจอาจจะได้ผลทางเศรษฐกิจมากกว่าประโยชน์ทางด้านอนุรักษ์ เป็นต้น ซึ่งป่าแต่ละประเภทต่างก็ให้ประโยชน์ด้วยกัน ดังนั้นในการแก้ปัญหาป่าไม้จึงจำเป็นต้องกำหนดอัตราส่วนของป่าทั้งสองประเภทให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศว่าต้องการส่วนใดเท่าใด

จากการทบทวนวรรณกรรมว่า การจัดการป่าชุมชนโดยชุมชนมีบทบาทหลักในการบริหารจัดการในรูปแบบคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชน จากตัวแทนของแต่ละหมู่บ้านเพื่อตัดสินใจวางแผน บริหาร หาแหล่งสนับสนุนงบประมาณสร้างความรักความสามัคคีในชุมชน เกิดเป็นชุมชนที่เข้มแข็งจนได้รับการยอมรับเป็นชุมชนต้นแบบของการจัดการป่าชุมชน โดยเฉพาะการเป็นนวัตกรรมด้านการดูแลแหล่งอาหารที่ยั่งยืน (Saengchan, Pengpae, and Mirasing, 2014) การจัดการป่าชุมชนเพื่อความยั่งยืน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมสาธารณะและจารีตประเพณีท้องถิ่นในพื้นที่ การนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่น ความเชื่อ ค่านิยม และอาศัยปราชญ์ชาวบ้านหรือพ่อหลวงรวมทั้งพระสงฆ์ เป็นรากฐานการขับเคลื่อนชุมชนผ่านการปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด/ถิ่นเกิด/หรือท้องถิ่น (Mangkornkaewwikul, and Siriwatthanakul, 2020) และนำเอาวัฒนธรรมจารีตประเพณีท้องถิ่นมาเป็นวิถีปฏิบัติในการจัดการดูแลรักษาป่าของชุมชนท้องถิ่น เช่น การนำความเชื่อเรื่องผีที่ดูแลป่า การรักษาป่าต้นน้ำ การใช้ทรัพยากรจากป่าอย่างรู้คุณค่าและกุศโลบายในการรักษาป่าผ่านพิธีกรรมต่างๆของชุมชนท้องถิ่น (Puthong, 2018)

ดังนั้นการนำเสนอกระบวนการทัศน์นิเวศวิทยาความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรป่าอย่างยั่งยืนของชุมชนไทย เพื่อถอดบทเรียนการจัดการทรัพยากรป่าที่เหมาะสม บนพื้นฐานของกระบวนการทัศน์นิเวศวิทยาอันเกิดจากการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม ทางกายภาพและทางสังคมแต่ละท้องถิ่น โดยผ่านกระบวนการจัดการทรัพยากรป่า นำมาเป็นบทเรียนที่ได้ส่งเสริมการสร้างกระบวนการเรียนรู้โดยการนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการอย่างเป็นรูปธรรม พร้อมทั้งมีการประเมินความเป็นไปได้ของการจัดการทรัพยากร โดยอาศัยการสนับสนุนให้ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีการจัดการทรัพยากรในการค้นหาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยพลังต่างๆ ที่ชุมชนมีอยู่ นอกจากนี้ยังนำการสร้างคามตระหนักและปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับป่าให้มีมากขึ้น เพื่อนำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเสนอรูปแบบกระบวนการทัศน์นิเวศวิทยาความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรป่าอย่างยั่งยืนของชุมชนไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและแนวคิดเกี่ยวกับงานวิจัย การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มเฉพาะ และการวิจัยเชิงปริมาณโดยการแจกแบบสอบถาม จากนั้นผู้วิจัยได้นำข้อมูลเชิงคุณภาพมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและพรรณนา

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกจากผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ในการดำเนินงานโครงการป่าชุมชน โดยที่ผ่านมาสักนักจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้ ได้มีการวิเคราะห์และกำหนดกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในการดำเนินโครงการป่าชุมชน ซึ่งมี 3 กลุ่มหลัก ดังนี้กลุ่มที่ 1 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก กลุ่มที่ 2 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง และ กลุ่มที่ 3 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรอง

ขั้นตอนที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์ ในเรื่องเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการป่าชุมชน บทบาทของผู้นำชุมชน แกนนำในการใช้ภูมิปัญญา ความเชื่อ พิธีกรรม และกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อการจัดการป่าชุมชน มีทั้งแบบสัมภาษณ์ที่เป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ

2. แบบสัมภาษณ์ ในเรื่องเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำชุมชนและแกนนำกิจกรรม ในการใช้ภูมิปัญญา ความเชื่อ พิธีกรรม และกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อการจัดการป่าชุมชน และการสร้างจิตสำนึกร่วมในการจัดการป่าชุมชน มีทั้งแบบสัมภาษณ์ที่เป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ

3. แบบสังเกต มีทั้งแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วมเกี่ยวกับกระบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมในการจัดการป่าชุมชน การประกอบพิธีกรรมและพฤติกรรมชุมชนหรือกลุ่มผู้ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงประเด็นของการวิจัยครั้งนี้เป็นสำคัญ นั่นคือ ข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บรวบรวมศึกษานั้น มีความสมบูรณ์ ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสามารถตอบปัญหาของการวิจัยได้ชัดเจนสมบูรณ์และสอดคล้องกับกรอบความคิดในการวิจัยโดยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลทุกที่ทำการศึกษาค้นคว้า เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ได้มีการพัฒนาคำถามในการสังเกต/สัมภาษณ์จากข้อเท็จจริง เป็นคำถามเชิงวิเคราะห์หรือคำถามที่เฉพาะเจาะจง (ซูเกียรติ ลีสุวรรณ) ซึ่งได้บันทึกที่รวบรวมได้อย่างเป็นระบบ โดยจัดทำบันทึกข้อมูลขึ้นมาเฉพาะจึงทำให้มีความสะดวกในการแยกหมวดหมู่และประเภทข้อมูลและการตรวจสอบข้อมูล ได้ทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ซึ่งมีวิธีการ ดังนี้

การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล โดยตรวจสอบแหล่งข้อมูลที่ได้มาซึ่งประกอบด้วยแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล แล้วดูว่าหากข้อมูลที่ได้มานั้นต่างเวลา ต่างสถานที่และต่างบุคคลที่ให้ข้อมูล เป็นที่เหมือนกันหรือไม่ ถ้าหากว่าข้อมูลที่ได้มานั้นเหมือนกันหรือซ้ำ ๆ กัน ข้อมูลที่ได้มานั้นเชื่อถือได้ และเป็นข้อมูลจริงแล้วได้จัดบันทึกข้อมูลเหล่านั้นไว้

โดยการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล ได้ใช้การสังเกตทั้งที่ได้มีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมควบคู่กับการซักถาม สัมภาษณ์ พร้อมทั้งศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ประกอบด้วยผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลตามวิธีการตรวจสอบข้อมูลดังกล่าวมาแล้ว หากเป็นข้อมูลที่เหมือนกัน หรือซ้ำ ๆ กัน ถือได้ว่าเป็นข้อมูลที่ถูกต้องตามความเป็นจริง และนำข้อมูลเหล่านั้นมาบันทึก และแยกเป็นหมวดหมู่ตามประเภท

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ นำมาวิเคราะห์สภาพชุมชน ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้และการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ด้านการจัดการป่าชุมชน การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปผลการศึกษาใช้วิธีการวิเคราะห์ที่ใช้แนวคิดของสุมังค์ จันทวานิช ดังนี้

1. การวิเคราะห์แบบอุปนัย เป็นวิธีสร้างข้อสรุป จากข้อมูลรูปธรรม หรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น เช่น กิจกรรมในการดำเนินชีวิตประจำวันของชุมชนที่เป็นเหตุการณ์ปกติ และการประกอบพิธีกรรมของชุมชน อันเป็นผลมาจากความเชื่อดั้งเดิมที่ทำให้ประชาชนมีพฤติกรรม การปฏิบัติในแนวภูมิปัญญาในการบริหารจัดการป่าชุมชนตามขั้นตอนการวิเคราะห์ว่าใครเป็นผู้ทำ พิธีกรรม มีการเลือกเวลาในการประกอบพิธีกรรมอย่างไร พิธีกรรมนี้มีลักษณะอย่างไร ประกอบพิธีกรรมเพื่อใคร เพราะอะไรจึงมีการประกอบพิธีกรรมพิธีกรรมนั้นมีความหมายอย่างไรกับประชาชน

2. การวิเคราะห์โดยการจำแนกข้อมูล คือการจำแนกข้อมูลเป็นชนิด โดยใช้วัฒนธรรมเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ นอกจากนี้ใช้ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากร ป่าไม้ แนวคิดของเอกวิทย์ ณ ถลาง และคณะ วิเคราะห์บทบาทของผู้นำชุมชน ในการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านองค์ความรู้ที่จะถ่ายทอดขบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอด พฤติกรรมของชุมชน ต่อการใช้ภูมิปัญญาในการจัดการป่าชุมชน โดยมีกรอบ ดังนี้

2.1 การกระทำ คือเหตุการณ์หรือสถานการณ์หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ไม่ยาวนานหรือต่อเนื่อง

2.2 กิจกรรม คือเหตุการณ์หรือสถานการณ์หรือขนบธรรมเนียม ประเพณีและพิธีกรรมที่เกิดขึ้นที่เกิดขึ้นในลักษณะต่อเนื่อง และมีความผูกพันกับบุคคลบางคนหรือบางกลุ่ม

2.3 ความหมาย คือการที่บุคคลอธิบายหรือสื่อสารหรือให้ความหมายเกี่ยวกับการกระทำหรือกิจกรรม อาจเป็นการให้ความหมายในลักษณะเกี่ยวกับโลกทัศน์ ความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐาน

2.4 ความสัมพันธ์ คือความเกี่ยวข้องระหว่างบุคคลหลาย ๆ คนในสังคมที่ศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งอาจเป็นรูปของการเข้ากันได้หรือความขัดแย้งก็ได้

2.5 การมีส่วนร่วมในกิจกรรม คือการที่บุคคลมีความผูกพันและเข้าร่วมกิจกรรมหรือการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

2.6 สภาพสังคม คือ สถานการณ์หรือสภาพที่การกระทำหรือกิจกรรมที่ทำการศึกษาก่ออยู่

3. การวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม ใช้แนวคิดของชูเกียรติ ลิสุวรรณ์ ซึ่งแยกออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลในขณะปฏิบัติงานสนาม เป็นการวิเคราะห์อย่างไม่เป็นทางการแต่เป็นงานที่ต้องทำเป็นประจำเพื่อเป็นแนวทางในการรวบรวมข้อมูลในช่วงต่อไป

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บจากการศึกษาภาคสนาม เป็นการวิเคราะห์อย่างเป็นแบบแผนมากขึ้น และต้องทำเป็นระยะๆ เพื่อจะได้ประเมินผลงานวิจัยก้าวหน้าไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยมากขึ้นเรื่อยๆ

- 1) จัดหมวดหมู่จากข้อมูลที่รวบรวมมาได้
- 2) การวิเคราะห์คุณลักษณะของแต่ละหน่วยย่อยที่มีการจัดหมวดหมู่ไว้
- 3) การจัดลำดับประเภทของข้อมูล
- 4) การค้นหาแบบแผนหรือโครงสร้างหรือรูปแบบของข้อสรุปผลการศึกษา
- 5) การโยงความสัมพันธ์ระหว่างเงื่อนไขปัจจัยหรือบริบทที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์

โดยแสดงให้เห็นถึงกระบวนการหรือกลไกที่ทำให้เงื่อนไขปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลหรือมีความสัมพันธ์กับปรากฏการณ์ที่ศึกษาอย่างแท้จริง

4. ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนดังนี้

4.1 เขียนบันทึกให้ละเอียดที่สุด เพื่อให้เห็นภาพของข้อมูล/บรรยากาศ/กิจกรรม ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมมา

4.2 อ่านบันทึกนั้นหลายๆ ครั้ง จนเข้าใจสาระสำคัญที่ชัดเจน ผู้ทำการวิจัยเชิงคุณภาพได้ดีต้องสัมผัสกับข้อมูลอย่างใกล้ชิด

4.3 ลงรหัสข้อมูล เป็นการบันทึกช่วยจำว่าช่วงที่เก็บข้อมูลนั้น มีสาระสำคัญอะไรบ้าง เป็นการช่วยแยกแยะและจัดกลุ่มข้อมูลให้เป็นระบบ และสรุปสาระสำคัญในแต่ละหน้าว่ามีประเด็นสำคัญอะไรบ้าง และแต่ละกรณี

ผลการวิจัย

รูปแบบกระบวนการทัศน์นิเวศวิทยาความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรป่าอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี ตำบลหนองโรง อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

การนำเสนอรูปแบบกระบวนการทัศน์นิเวศวิทยาความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรป่าอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี ตำบลหนองโรง อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ดำเนินการโดยสังเคราะห์จากการสัมภาษณ์ เพื่อเสนอรูปแบบกระบวนการทัศน์นิเวศวิทยาความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรป่าอย่างยั่งยืนของชุมชนไทย โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน 15 คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน 15 รูป/คน จึงสรุปเป็นกระบวนการทัศน์นิเวศวิทยาความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรป่าอย่างยั่งยืนของชุมชน ได้ดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการรักษาป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี ได้มีมติเป็นเอกฉันท์ให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นเพื่อดูแล รักษาและป้องกันการบุกรุกทำลายป่าชุมชน เรียกว่า คณะกรรมการป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี กระบวนการสร้างกฎระเบียบป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี เกิดขึ้นจากชาวบ้านในชุมชนร่วมกันวางกฎระเบียบป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีในปี พ.ศ. 2540 โดยผ่านการประชุมในหมู่บ้าน มีเจ้าหน้าที่สำนักงานป่าไม้จังหวัดกาญจนบุรีเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำ ซึ่ง

กฎระเบียบที่ได้กำหนดใช้กันปัจจุบัน เป็นการมุ่งเน้นเรื่องป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่า ห้ามการตัดไม้ทำลายป่า แต่ก็มีกรอบผ่อนปรนให้สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์เก็บของป่าตามฤดูกาล เพื่อสำหรับการบริโภคในครัวเรือนเป็นหลักเท่านั้น ซึ่งกฎระเบียบที่ได้กำหนดขึ้นมาเมื่ออยู่ทั้งหมด 10 ข้อ เป็นกฎกติกาใช้ร่วมกัน

1) ประชุมติดตามการดำเนินกิจกรรมป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีเป็นแหล่งทรัพยากรป่าไม้ที่สำคัญของชุมชน มีการจัดตั้งกลุ่มป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี โดยมีวัตถุประสงค์อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สร้างความรักสามัคคีแก่ประชาชนในพื้นที่ ได้เสนอให้ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีได้รับการส่งเสริมการจัดการป่าชุมชนของกรมป่าไม้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 ถึงปัจจุบัน โดยมีสำนักงานจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 10 (ราชบุรี) อนุมัติจัดตั้งป่าชุมชนและเป็นพี่เลี้ยงมาโดยตลอด การจัดตั้งป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี และคณะกรรมการป่าชุมชนดำเนินการต่ออายุมาโดยตลอด เพื่อการอนุรักษ์และประชาชนได้รับประโยชน์อย่างยั่งยืน ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี

2) การดำเนินกิจกรรมประจำปี ได้ประชุมคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี เพื่อดำเนินการประชุมโดยเชิญคณะกรรมการเพื่อติดต่อประสานงานได้อย่างทั่วถึง อีกทั้งในชุดคณะกรรมการยังมีความสนิทสนมกัน มีความสัมพันธ์กันในทางเครือญาติ ที่อาศัยอยู่ในชุมชนโดยกำหนดประชุมประจำเดือนป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี ปีละ 6 ครั้ง ทุกสองเดือน ในทุกวันพฤหัสบดีแรกของเดือน

3) ทำบุญป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี มีวิถีชีวิตเป็นชุมชนเกษตรกรรมและมีการเคารพต่อบรรพบุรุษตามธรรมเนียมปฏิบัติเป็นประจำทุกปี ซึ่งมีสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติและเป็นสมาชิกของป่าชุมชน ในส่วนที่เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่จำกัดและเป็นไปเพื่อความอยู่รอดของชุมชน การเคารพและปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

2. ด้านเศรษฐกิจชุมชนได้รับประโยชน์ในด้านนี้จากป่าชุมชนไม่สูงเท่าที่ควร เนื่องจากข้อจำกัดของสถานภาพทางกฎหมายป่าไม้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ได้รับในรูปแบบจากการเก็บหาของป่าและสมุนไพรตามทีกฎหมายเอื้ออำนวยให้เพื่อการบริโภคและอุปโภคในครัวเรือน ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการลดค่าใช้จ่ายได้ในระดับหนึ่ง ในกรณีที่มีจำนวนมากอาจมีการรวบรวมจำหน่ายซึ่งอาจมีการแปรรูปผลผลิตเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

2.1 ข้อมูลการหาเห็ดโคน การหาผักหวานประเภทของการเก็บหาของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพาน ได้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางชีวภาพจากป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสำหรับเก็บหาของป่าและมักใช้เพื่อการบริโภคในครัวเรือน ของป่าที่ชุมชนเก็บหามา นั้น สามารถจำแนกออกเป็นประเภทได้ ได้แก่ พืชอาหารป่า สมุนไพร การใช้ประโยชน์ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพาน มีความหลากหลายทางชีวภาพที่สามารถใช้ผลผลิตตอบสนองความต้องการได้ตลอดทั้งปี

2.2 การปลูกป่าเศรษฐกิจ รายได้ชุมชนชาวบ้านในชุมชนบ้านห้วยสะพานส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการใช้ประโยชน์โดยนำภูมิปัญญาและองค์ความรู้มาใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี เช่น การใช้ประโยชน์ด้านการเป็นแหล่งอาหาร ชาวบ้านมีวิธีเก็บเห็ดโดยใช้วิธีการอนุรักษ์คือ การไม่ใช้การขุดเห็ด แต่จะใช้การแซะเห็ด เพื่อไม่ให้เชื้อเห็ดถูกทำลาย และสามารถทำให้มีเห็ดกินทุกปี

3. ด้านสังคมมีการให้ชาวบ้านหลายชุมชนได้รับผลประโยชน์จากป่าชุมชนทางด้านสังคมในรูปแบบต่างๆกันไป ที่สำคัญที่สุดก็คือการสร้างความร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมจัดการป่าไม้ อันเป็นการทำงานเพื่อส่วนรวม อันส่งผลต่อความรักสามัคคีที่สามารถส่งผลต่อการดำเนินกิจกรรมอื่นๆร่วมกันในชุมชน ทั้งในด้านศาสนาหรือความเชื่อ การประกอบอาชีพ การรวมกลุ่มกันเป็นวิสาหกิจชุมชนหรือสหกรณ์ตามความเหมาะสม มีการสร้างเครือข่ายโดยป่าชุมชนที่เชื่อมโยงความร่วมมือหน่วยงานของรัฐ

1) อบรมเยาวชนชาวห้วยสะพานมีความผูกพันกับวัดและโรงเรียนอย่างใกล้ชิดประเพณีส่วนใหญ่ของชุมชนประกอบขึ้นในเขตวัด ทำให้วัดมีบทบาทอย่างมากในการขัดเกลาด้านศีลธรรมและ จริยธรรม ชาวบ้านมีจิตใจอบอุ่นอารีต่อผู้อื่น ดังนั้นกลวิธีในการจัดการป่าจึงขยายจากเขตพื้นที่ ป่าชุมชนมาสู่การสร้างป่าในวัด ด้วยโครงการ “ปลูกป่าสัญญาใจ” เพื่อให้ชุมชนร่วมกันปลูกต้นไม้ ประจำตัวหรือประจำครอบครัวขึ้น ซึ่งปลูกฝังให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกรักป่าและร่วมกันดูแล รักษาเสมือนหนึ่งเป็นชีวิตของผู้ปลูกเอง อันเป็นกุศโลบายที่ทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างชุมชนกับวัด ขณะเดียวกันก็ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อใช้ในการเรียนรู้ของนักเรียน เยาวชนให้มีจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ

2) การปลูกป่าเศรษฐกิจ เพิ่มความหลากหลาย รายได้ชุมชนต้นแรงที่เคยพบโดยทั่วไป เนื่องจากคนในปัจจุบันไม่รู้จัก ไม่เห็นคุณค่า และประโยชน์จึงทำการขุดล้อมเพื่อการจำหน่าย และตัดฟันทำลาย เพื่อที่จะใช้ประโยชน์จากพื้นที่ ต้นแรงมีความสำคัญและประโยชน์อย่างมากมาย จึงควรช่วยกันอนุรักษ์ และปลูกต้นแรงทดแทนเพื่อให้มีการแพร่กระจายพันธุ์ทั่วทุกพื้นที่ในประเทศไทยก่อนที่จะสูญพันธุ์ไปจากป่าธรรมชาติต่อไป

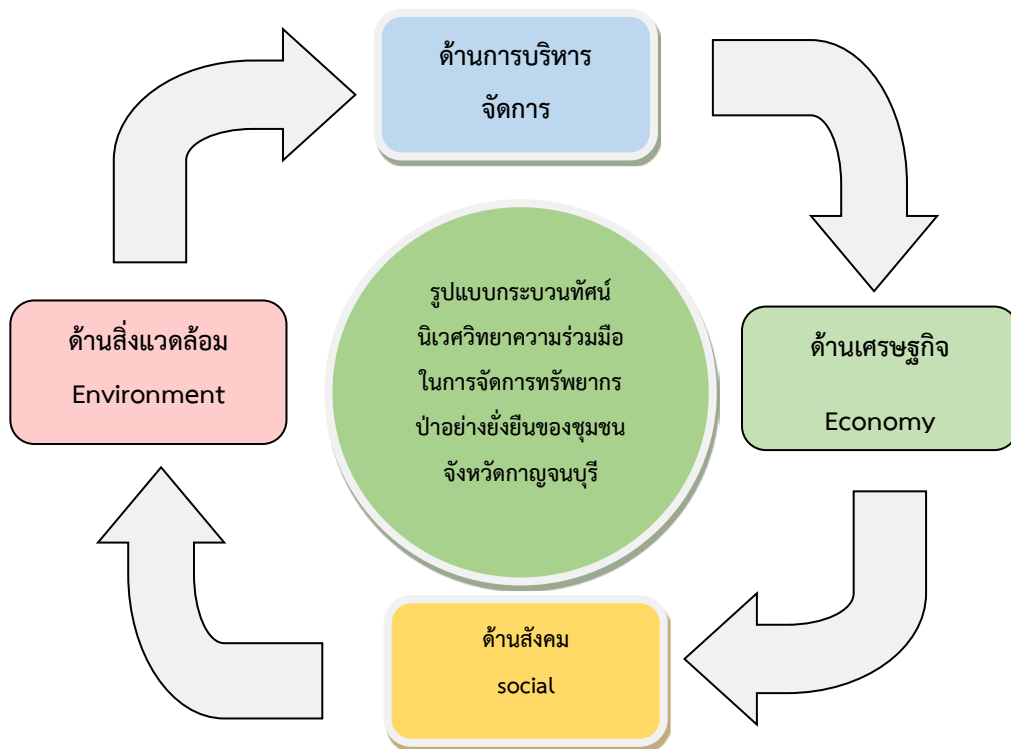
4. ด้านสิ่งแวดล้อมเป็นประโยชน์ที่พบว่าชุมชนประสงค์ได้รับจากการดำเนินงานป่าชุมชนในระยะแรกๆต่อเนื่องมาจนปัจจุบัน เพื่อแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาที่เกิดขึ้น ที่สำคัญได้แก่ การเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารอันส่งผลต่อการประกอบอาชีพทางการเกษตร การอุปโภค และการบริโภคในครัวเรือน การเป็นแหล่งป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านไฟป่าที่คุกคามสุขภาพและทรัพยากรของชุมชน

1) การปลูกป่าการใช้บริเวณพื้นที่ป่าเพื่อปลูกเป็นไม้เศรษฐกิจ โดยใช้พื้นที่ค่อนข้างราบ ลักษณะดินควรเป็นดินร่วนปนทรายมีชั้นดินลึกมีความอุดม สมบูรณ์ปานกลาง ที่สำคัญพื้นที่ที่จะปลูกไม่ควรอยู่ในบริเวณที่มีฝนตกชุกมีปริมาณน้ำฝนมาก หรือมี ความชุ่มชื้นสูงและเป็นที่ชื้นแฉะอยู่เสมอ ถ้าเป็นพื้นที่เชิงเขาหรือบนเขาควรเลือก เนินเขาที่มีความลาดชันน้อย และไม่ควรเลือกพื้นที่ที่เป็นเขาหินปูน

2) การกำจัดพืชรุกรานการกำจัดวัชพืชในป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีมี พืชที่ขึ้นอยู่ในพื้นที่ซึ่งไม่ต้องการให้พืชชนิดนั้นขึ้น วัชพืชจะแย่งอาหารและน้ำทำให้ต้นไม้ที่ปลูกมีความเจริญเติบโตช้าลงเป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดไฟไหม้ในหน้าแล้งได้ง่าย เป็นแหล่งสะสมและที่อยู่อาศัยของโรคและแมลงต่างๆ ทำให้เสียค่าใช้จ่ายในการกำจัดวัชพืชสิ้นเปลืองงบประมาณในการดำเนินการ

3) การทำแนวกันไฟการทำแนวกันไฟป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี แนวคิดในการทำแนวกันไฟก็เพื่อตัดช่วงความต่อเนื่องของเชื้อเพลิง เป็นการป้องกันไม่ให้ไฟลุกลามเข้าไปในพื้นที่ที่จะคุ้มครอง หรือป้องกันไม่ให้ไฟลุกลามออกมาจากพื้นที่ที่กำหนด

4) เก็บข้อมูลพรรณไม้และสารบัญชัพันธ์ไม้กำหนดขอบเขตพื้นที่ศึกษา สํารวจพรรณไม้ ทำและติดป้ายรหัสประจำต้น บันทึกภาพพรรณไม้หรือวาดภาพทางพฤกษศาสตร์ ตั้งชื่อหรือสอบถามข้อมูลพรรณไม้ ทำป้ายชื่อพรรณไม้ชั่วคราว ทำผังแสดงตำแหน่งพรรณไม้ ศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์ทำตัวอย่างพรรณไม้ เปรียบเทียบข้อมูลกับเอกสาร เรียนรู้ชื่อที่เป็นสากล ทำทะเบียนพรรณไม้ ตรวจสอบความถูกต้องของทะเบียนพรรณไม้ และจัดทำป้ายชื่อพรรณไม้สมบูรณ์ เพื่อให้รู้จัก รู้ประโยชน์ของพรรณไม้

แผนภาพที่ 1 กระบวนทัศน์นิเวศวิทยาความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรป่าอย่างยั่งยืนของชุมชนไทย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลของการศึกษากระบวนการทัศน์นิเวศวิทยา: ความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรป่าอย่างยั่งยืนของชุมชนไทย ประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจ นำมาอภิปรายผล ดังนี้

กระบวนการทัศน์นิเวศวิทยาความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรป่าอย่างยั่งยืนของชุมชนไทย เพื่อให้เกิดผลสำเร็จ สร้างความรู้และเจตคติเพื่อการตัดสินใจ เป็นการทำให้ผู้เรียน สามารถนำเอาความรู้ใช้ในการตัดสินใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง หรือกลุ่มได้ซึ่งการให้การศึกษาสิ่งแวดล้อมนั้นจะต้องทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ ประสพการณ์ ทักษะ และความเข้าใจ ทางสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้อง สิ่งแวดล้อมศึกษาจะเป็นกระบวนการที่ให้การศึกษามีระบบแบบแผน สามารถให้ความรู้และประสพการณ์แก่ผู้เรียนนำไปใช้ในการตัดสินใจได้ อย่างดีด้วย สร้างแนวคิดในการใช้ทรัพยากรและป้องกันปัญหามลพิษทาง สิ่งแวดล้อม โดย

มุ่งให้ผู้เรียนสามารถตระหนักถึงสถานการณ์และแนวทาง ในการใช้ทรัพยากรโดยมิก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมตามมา และ สร้างแนวคิดในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ให้นักเรียนเกิดความรู้ ความคิดเจตคติประสบการณ์ ทักษะและความเข้าใจต่อการแก้ปัญหา สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นให้อยู่ในสภาพที่ดีขึ้นกว่าที่เคยเป็นอยู่ ซึ่งหมายความว่า สิ่งแวดล้อมศึกษาจะสามารถเปลี่ยนเจตคติผู้ไม่รู้เกิดความรู้มีเจตคติที่ดีต่อ สิ่งแวดล้อมสามารถนำไปใช้ประยุกต์ในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น (Worrakawin, Wongmontha, Na Thaleng, and Rattanapongtara, 2020) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Phuangngamchuen, Tirat and Rungkawat (2013) พบว่า ชาวบ้านมีประวัติการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าในระดับหนึ่งผ่านมิติของ วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อต่างๆ ก่อให้เกิดกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างต่อเนื่อง ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นหลังจากการพัฒนาการมีส่วนร่วม ดังนั้นการสืบทอดบทเรียนความสำเร็จจาก การกระบวนการจัดการป่าชุมชนของบ้านสามชานนั้นเป็นการเสนอตัวอย่างการจัดการ เพื่อชุมชนที่มี ลักษณะทางกายภาพ ประเพณี วัฒนธรรมความเชื่อ ที่คล้ายคลึงกันสามารถนำไปปรับใช้เพื่อเป็นแนวทางที่ เหมาะสมกับชุมชนของตนเองได้ในโอกาสต่อไป (Tan, Damnoen, and Toprayoon, 2020) ปัญหาอุปสรรค ในการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน ได้แก่ ขาดการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนจาก หน่วยงานภาครัฐและผู้นำชุมชน รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐไม่มีนโยบายที่ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมใน การจัดการป่าชุมชนอย่างจริงจัง และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กาญจนา คุ่มทรัพย์ (Kumsup, 2015) พบว่า ชุมชนมีกิจกรรมที่บูรณาการเรื่องของเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นหลักการของการ พัฒนาที่ยั่งยืน การให้ความสำคัญกับเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องของทุกคนในชุมชน เป็นหน้าที่ที่ทุกคนจะต้องร่วมกันดูแล สร้างความ ตระหนักและความรู้สึกเป็นเจ้าของทรัพยากร ธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมร่วมกันของสมาชิก ในชุมชน และระบบของการจัดการป่าชุมชนที่เป็นองค์รวมเพื่อนำไปสู่การ พัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพชีวิตของประชาชน (Sukwong, 2007) ดังนั้นเครือข่ายความร่วมมือที่ดีกับหน่วยงานภายนอกชุมชน เกิดกระบวนการเรียนรู้การประสานงานระหว่าง ชุมชน กับหน่วยงานภายนอกอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมความเอื้ออาทร กฎหมาย สถาบันทางสังคม กฎ กติกาในการดูแลรักษาป่า การให้การยอมรับ การยกย่องให้เกียรติกับชุมชนด้วยการประกาศให้รางวัล การส่ง คนเข้าไปศึกษาดูงานในพื้นที่ สร้างความภาคภูมิใจ เป็นพลังหนุนเสริมให้ชุมชนเกิดกำลังใจ โดยไม่จำเป็นต้อง เป็นตัวเงินเสมอไป ความต่อเนื่องของกิจกรรมการให้กำลังใจ ยกย่อง เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับชุมชน เพื่อให้คนในสังคมตระหนักและเห็นถึงความสำคัญของการที่ชุมชนได้ทำหน้าที่ดูแลรักษาป่า เพราะผลของการ ดูแลรักษาป่ามีประโยชน์กับทุกคนในสังคมส่วนรวมไม่ใช่เฉพาะในชุมชน

สรุป

เครือข่ายความร่วมมือที่ดีกับหน่วยงานภายนอกชุมชน เกิดกระบวนการเรียนรู้การประสานงาน ระหว่างชุมชน กับหน่วยงานภายนอกอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมความเอื้ออาทร กฎหมาย สถาบันทางสังคม กฎกติกากในการดูแลรักษาป่า การให้การยอมรับ การยกย่องให้เกียรติกับชุมชนด้วยการประกาศให้รางวัล การ ส่งคนเข้าไปศึกษาดูงานในพื้นที่ สร้างความภาคภูมิใจ เป็นพลังหนุนเสริมให้ชุมชนเกิดกำลังใจ โดยไม่

จำเป็นต้องเป็นตัวเงินเสมอไป ความต่อเนื่องของกิจกรรมการให้กำลังใจ ยกย่อง เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับชุมชน เพื่อให้คนในสังคมตระหนักและเห็นถึงความสำคัญของการที่ชุมชนได้ทำหน้าที่ดูแลรักษาป่า เพราะผลของการดูแลรักษาป่ามีประโยชน์กับทุกคนในสังคมส่วนรวมไม่ใช่เฉพาะในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง กระบวนทัศน์นิเวศวิทยา : ความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรป่าอย่างยั่งยืนของชุมชนไทย ผลการศึกษา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ด้านเจ้าหน้าที่รัฐ พบว่า เจ้าหน้าที่ภาครัฐควรให้องค์ความรู้แก่ประชาชนในพื้นที่ให้มากขึ้น ส่งเสริมการทำความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชุมชน ควรเข้าไปให้ความรู้กับประชาชนอย่างน้อย เดือนละ 2 ครั้ง ในเรื่องป่าไม้ที่ควรไม่ควรปฏิบัติ ไม่แสดงอาการหงุดหงิด

1.2 งานแนวทางในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมด้านการจัดการมากขึ้น ส่งเสริมความรู้อย่างแท้จริง บูรณาการการให้บริการประชาชนที่มีประสิทธิภาพประสิทธิผล โปร่งใส การบริหารจัดการภายใต้ธรรมาภิบาล

1.3 การสร้างแนวทางการปฏิบัติและทรัพยากรธรรมชาติ เชิงกลยุทธ์จำเป็นต้องใช้ความรู้ ความเข้าใจ ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาที่ยั่งยืน และสิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การทำวิจัยที่กำหนดขอบเขตของพื้นที่ที่วิจัยให้แคบลงกว่านี้ ควรกำหนดเป็นเฉพาะเขตพื้นที่ป่าเท่านั้น

2.2 ควรศึกษาการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น สังคหวัตถุ 4 ไตรสิกขา เป็นต้น มาใช้ร่วมกับการจัดการทรัพยากรป่าอย่างยั่งยืน

2.3 ควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลกระทบต่อความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรป่า

References

- Chaiphan, C. (1999). *Agriculture, Natural Resources and Tourism Management*. Bangkok: Chulalongkornrajavidyalaya Printing House.
- Dabjan, N. (2020). Enriching the Hostel Customer Behavioral Study. *International Journal of Multidisciplinary in Management and Tourism*, 4(1), 69-87.
- Kumsup, K. (2015). *Community natural resource management: case study of community forest, Ubon Ratchathani*. (Master's Thesis). Ubon Ratchathani University. Ubon Ratchathani.

- Mangkornkaewwikul, S., & Siriwatthanakul, S. (2020). Problems in Implementation of Public Policy of Local Government Organization: A Case Study of Sao-cha-ngok Sub-district Administration Organization. *Journal of Arts Management*, 4(2), 205-222.
- Marpue, S. (2013). *Use mindfulness to apply. To solve doing work Employees of Electricity Generating Authority of Thailand*. (Master's Thesis). Graduate School: Mahachulalongkorn University. Ayutthaya.
- Ministry of Environment and Forest, Government of India. (2011). *Report to the people on environment and forests 2009-2010*. New Deli: Ministry of Environment and Forest.
- Panthasen, A. (1996). *Thai Rural Development: Somuthai and Mak of Hope New Solutions and Alternatives*. Bangkok: Amarin Company Printing and Publishing.
- Peuchthonglang, Y., Kanjina, M., & Peuchthonglang, P. (2020). The Tourist Recreation Area Management for Mobility Impaired Persons in Chiangmai Province. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*, 3(2), 183-194.
- Phathong, P. K., Phrarajrattananarongkorn, Kenaphoom, S., & Damnoen, P.S. (2020). The Water and Environmental Resource Management in the Suay River Basin Area by the Integration of Local Knowledge to Support Sustainable Agriculture in Nong Khai Province, Thailand. *Solid State Technology*, 63(2s), 1909-1915.
- Phuangngamchuen, J., Tirat, S., & Rungkawat, N. (2013). Development of a model of public participation in community forest management: a case study at Ban Thapa Pao, Tha Pladuk Sub-district, Mae Tha District, Lamphun Province. Chiang Mai: Mae Jo University. *KMUTT Research and Development Journal*, 36(2), 215-234.
- Puthong, D. (2018). The Community Forest Management for Sustainability Using Process of Public Participation and Local Tradition in Northern Thailand Region. *Journal of Administrative and Management*, 6(2), 80- 94.
- Pyo, N. H. L. (2020). The Application of Stimulus-Organism-Response (SOR) Theory for Studying Workforce Contributions in the Pineapple Factories in Chiang Rai. *International Journal of Multidisciplinary in Management and Tourism*, 4(2), 88-102.
- Ruangpanich, N. (1990). *Conservation of Resources and Environment, a Manual for Teaching and Training*. Bangkok: Siam Alphabet Typography.
- Saengchan, P., Pengpae, S. & Mirasing, V. (2014). *Chandrakasem Rajabhat University Journal*, 20(39), 19-28.

- Snongtaweeporn, T., Siribensanont, C., Kongsong, W., & Channuwong, S. (2020). Total Quality Management in Modern Organizations by Using Participation and Teamwork. *Journal of Arts Management*, 4(3), 818-829.
- Sukwong, S. (2007). *Community Forest Management: For People and For Forests*. Bangkok: Thaweewat Printing Company.
- Tan. C.C, Damnoen, P.S., Toprayoon, Y. (2020). An Exploratory Study of the Spirituality – Oriented Experiences of Tourists. *International Journal of Advanced Science and Technology*, 29(7), 2478- 2484.
- Worrakawin, K., Wongmontha, S., Na Thalang, C., & Rattanapongtara, T. (2020). Creativity for Perceptual Tourism in Sandstone Geomorphology of Pa-Tam and Sam-Pan-Bok Geologic Park, Ubon Ratchathani Province. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*, 3(2), 156-169.